УДК 330.341.42

DOI: <https://doi.org/10.32782/2304-0920/5-84-8>

Соколова О. М.

Університет державної фіскальної служби України

НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО СЕКТОРАЛЬНОГО СТРУКТУРУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

У статті розглянуто наукові підходи до секторального структурування національної економіки. Здійснено аналіз теорій різних економічних шкіл до структурування національної економіки як наукове підґрунтя для вироблення ефективної економічної політики. Наголошено, що невтручання держави в регулювання економічних процесів призводить до деформацій структури національної економіки. Розглянуто теорії суспільного відтворення та теорії, які базуються на дослідженні чинників, під впливом яких формується структура економіки. Доведено, що найбільш розповсюдженою характеристикою структури національної економіки є трисекторна модель. Узагальнено сучасні секторальні теорії та охарактеризовано п'ятисекторну модель групування видів економічної діяльності. Висвітлено взаємозв'язок секторальної структури економіки зі стадіями економічного розвитку.

Ключові слова: національна економіка, структура економіки, види економічної діяльності, секторальна структура економіки, економічний розвиток.

Постановка проблеми. Запорукою динамічного розвитку національної економіки є її структура. Структура економіки будь-якої країни характеризує її стійкість, безпеку, ефективність і визначає її місце у світовій економічній системі. Відображення якісного рівня розвитку національної економіки здійснюється за допомогою висвітлення її секторальної структури за видами економічної діяльності. Саме тому підвищення якості прийняття управлінських рішень неможливе без поглибленого аналізу структури економіки та пропорцій між її складовими елементами.

Одним із можливих шляхів удосконалення механізмів прийняття управлінських рішень є обґрунтування економічної політики на базі комплексних структурних досліджень, що відображають економічні процеси на рівні економіки у цілому. Це дасть можливість детально описати, як протікають економічні процеси, та оцінити ефективність проведеної економічної політики.

У структурі економіки України спостерігаються глибокі диспропорції, які були успадковані від попередньої економічної системи та набуті нові через відсутність чіткої стратегії розвитку. Про необхідність реалізації структурних реформ неодноразово заявляв уряд України. Отже, нагальним є глибоке осмислення наукових засад структурування економіки під час формування ефективної структурної архітектури національної економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню різних аспектів національної економіки присвячено значну кількість наукових робіт вітчизняних і закордонних учених. Особливий внесок у дослідження структури економіки й економічної системи зробили такі українські вчені, як В. Базилевич, В. Бодров, Н. Гражевська, А. Ігнатюк, Л. Лазебник, А. Старостіна, А. Чухно та ін. Теоретичні питання структурування та структурних трансформацій національної економіки знайшли свій розвиток у роботах С. Єрохіна, М. Седлака, М. Прушківської, А. Ходжаян, Л. Шинкарук, Т. Шинкоренко та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Секторальна структура національної економіки не є статичною, вона динамічна і постійно перебуває під впливом внутрішніх та зовнішніх чинників. Водночас потребують подальшого поглибленого дослідження узагальнення

наукових підходів до структурування економіки як теоретико-методологічного базису реалізації державної структурної політики.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є аналіз теорій різних економічних шкіл до секторального структурування національної економіки як наукове підґрунтя для вироблення ефективної економічної політики.

Виклад основного матеріалу. У процесі еволюційного розвитку пропорції внутрішньої структури національної економіки визначають темпи економічного зростання, ефективність використання ресурсного потенціалу суспільства, результативність економічної політики держави у цілому. Структура національної економіки наділена властивостями своєрідного «каркасу», що дає їй змогу протистояти внутрішнім і зовнішнім шокам, утримуючи її у межах певної якості.

У найбільш загальному плані структура економіки – це відносно сталий порядок внутрішніх просторових зв'язків між окремими її елементами, який визначає її функціональне призначення та взаємодію із зовнішнім середовищем [2, с. 37]. Структуру економіки можна розглядати у вузькому і широкому значенні через поняття «галузь», «регіон», «сектор», «сфера національного господарства», «технологічні уклади», «інститути» тощо. Різні підходи до трактування структури економіки взаємопов'язані між собою, зумовлюють і припускають один одного. При цьому кожен із них відображає структуру економіки в певному аспекті.

Концептуальні основи структури економіки та її структурування формувалися як органічний складник розвитку економічної науки. Питання дослідження структурних характеристик розвитку економіки знаходимо у працях представників школи меркантилістів. Представники цієї школи шукали шляхи збагачення країни, а точніше ті сфери (види) економічної діяльності, які могли б стати швидким джерелом її збагачення. Таким видом економічної діяльності вони вважали міжнародну торгівлю за умов існування позитивного сальдо торговельного балансу, тобто експорт має перевищувати імпорт.

Так, міністр фінансів Франції Жан Кольбер, представник мануфактурного меркантилізму, обґрунтовував положення, що збільшення кількості грошей у країні внаслідок експорту товарів

і обмеження імпорту спричинює зниження відсоткових ставок та спонукає розвиток власного виробництва. На думку Т. Мана, держава повинна проводити політику активного протекціонізму, тим самим сприяючи розвитку національної промисловості й торгівлі. Ідеї меркантилістів набули поширення в багатьох країнах, але у кожній мали свої особливості. Представники російської школи меркантилістів (В.М. Татищев, А.Л. Ордін-Нащокін) відстоювали положення щодо обмеження споживання закордонних товарів і стимулювання створення мануфактур для перероблення сировини та експорту переважно готової продукції [1, с. 269–272]. Отже, представники школи меркантилістів вважали, що основним елементом побудови оптимальної структури національної економіки є активний торговельний баланс.

На противагу меркантилістам представники школи фізіократів розглядали структуру економіки з позиції суспільного виробництва. Вони робили акцент на агрегованих видах економічної діяльності – секторах та відстоювали значимість сільського господарства, вважаючи його єдиною продуктивною галуззю, в якій створюється новий продукт.

Ф. Кене, засновник школи фізіократів у Франції, висунув ідею про еквівалентність обміну, стверджуючи, що багатство суспільства створюється не у сфері обміну, а у сфері виробництва, переважно у сільському господарстві. Аналіз категорії «чистого продукту» став для Ф. Кене основою під час дослідження процесу відтворення, який описав у своїй знаменитій «Економічній таблиці». «Економічна таблиця» – це перша спроба аналізу структури національної економіки як цілісної системи. За допомогою методів абстракції, дедукції та моделювання вчений виділив окремі сектори економіки національного рівня, показав взаємозв'язки між ними, як відбувається реалізація суспільного продукту й як формуються передумови безперервного процесу його відтворення. Головна ідея, яку Ф. Кене вирішував в «Економічній таблиці», – це намагання описати відтворювальну структуру національної економіки, виявлення основних пропорцій та необхідність їх дотримання задля забезпечення стійкого розвитку країни [4, с. 551].

Проте орієнтованість на один вид діяльності як визначальний для розвитку економіки призвело до виникнення кризових явищ, дисбалансів, що сповільнювало економічний розвиток країн.

Представники класичної політичної економії У. Петті, А. Сміт, Д. Рікардо зосередили увагу на аналізі економічних явищ і закономірностей розвитку всіх сфер суспільного виробництва та важливості кожної з них у національній економіці. Вони досліджували чинники, під впливом яких формується структура економіки через основні категорії: працю, капітал, вартість, прибуток, ціну та ін.

У. Петті, досліджуючи сферу матеріального виробництва, виділяє вартість у самостійну економічну категорію. Розглядаючи структуру національної економіки через прибуток, учений робить висновок, що країна має «значно більший вигаш від виробництва, ніж від сільського господарства, і від торгівлі, ніж від виробництва» [5, с. 43].

А. Сміт у теорії абсолютних переваг показував, що з погляду загального ефекту для економіки її галузева структура повинна вибудовуватися залежно від ефективності витрат: товари повинні вироблятися там, де менші витрати на їх виробництво. Полемізуючи з панівною на той час теорією меркантилізму, А. Сміт показав, що добробут кра-

їни залежить не стільки від кількості накопиченого нею золота, скільки від її здатності виробляти кінцеві товари і послуги. Тому основне завдання полягає не у придбанні і накопиченні золота, а в розвитку виробництва за рахунок участі у поділі праці та його кооперації [11, с. 28–32].

Д. Рікардо під час обґрунтування оптимальної спеціалізації країн у міжнародній торгівлі припускав, що спеціалізація у виробництві вигідна навіть країні, у якій немає абсолютних переваг у процесі виробництва будь-якого товару, якщо у неї є порівняльні переваги, тобто вона витрачає менше ресурсів на виробництво одного товару по відношенню до аналогічних витрат на виробництво іншого товару. Досліджуючи прибуток на капітал, учений підкреслював, що в ті галузі, де попит на товари є вищим, аніж пропозиція, відбувається переміщення капіталу та праці, котре призводить до задоволення виробничих та споживчих потреб і встановлення рівноваги [10 с. 80–82]. Тобто структура економіки формується у результаті переміщення приватного капіталу на основі дії ринкового механізму без державного втручання.

Разом із тим у працях основоположників політичної економії не враховувався динамізм економічних систем та їх структурних характеристик. Значущим етапом стала теорія розширеного відтворення К. Маркса, яка була першою спробою динамічного опису структурних взаємодій між елементами економічної системи.

Оперуючи діалектичним методом, К. Маркс досліджує відтворювальну структуру економіки з погляду пропорцій суспільного виробництва. Учений вперше виділив два підрозділи суспільного виробництва: I підрозділ охоплює усі галузі, в яких виробляються засоби виробництва, II підрозділ включає у себе всі галузі, в яких виробляються предмети споживання, та сформулював умови, за яких відбувається просте й розширене відтворення [8, с. 402]. Здійснений К. Марксом аналіз внутрішньої сутності процесу відтворення був принципово новим в економічній науці, дав поштовх для подальшого розроблення теорії суспільного відтворення та заклав перші підвалини теорії структурних трансформацій.

Подальше розроблення теорії суспільного відтворення з урахуванням змін органічної будови капіталу зробив В.І. Ленін. У середині першого підрозділу він виокремлює дві частини: виробництво засобів виробництва для I підрозділу і виробництво засобів виробництва для II підрозділу. Тобто матеріальне виробництво підрозділяється на I підрозділ, що виробляє засоби виробництва як для I, так і для II підрозділу, а II підрозділ створює предмети споживання для населення, зайнятого в обох сферах [6, с. 453].

Проблема співвідношення між різними підрозділами суспільного виробництва має велике значення для розвитку економіки. Порушення збалансованості навіть в одному підрозділі економіки, як правило, викликає диспропорції в економіці країни у цілому. Яскравим історичним прикладом реалізації цієї теорії є період індустріалізації, який мав місце в 20–30-х роках ХХ ст. в історії колишнього Радянського Союзу. Промисловість розвивалася досить високими темпами, але галузі II підрозділу – дуже повільно. Країна набирала могутньої індустріальної сили, але платила за це низьким рівнем задоволення потреб населення, гостротою багатьох невирішених соціальних проблем. У подальшому випереджальний розвиток сфери засобів виробництва і недостатність вироб-

ництва предметів споживання зумовили дисбаланси в структурі економіки СРСР, її республік, у тому числі України.

Подальший розвиток теорій структурних досліджень відбувався на тлі світових війн (Першої і Другої) і першої світової економічної кризи, що вимагало більшої участі держави в регулюванні економіки. Логічним розвитком структурних досліджень стало формулювання теоретичного уявлення про державне регулювання через формування відповідних інструментів економічної політики.

Провідна ідея теорії Дж.М. Кейнса – необхідність органічного поєднання ринкових механізмів і механізмів державного регулювання економіки. Учений акцентував увагу на структурі кінцевого споживання, співвідношенні в ньому інвестицій і заощаджень. Дж.М. Кейнс уперше обґрунтував положення про необхідність державного регулювання інвестиційного процесу шляхом стимулювання ефективного попиту, який має місце тоді, коли загальний обсяг інвестицій дорівнює загальному обсягу заощаджень. На думку вченого, саме ефективний попит є основою формування структури національної економіки. При цьому визначальна роль у формуванні ефективного попиту належить попиту на інвестиційні товари. Останній на відміну від споживчого попиту відзначається високою волатильністю, тому держава повинна впливати на інвестиційні процеси за допомогою грошово-кредитної і податково-бюджетної політики [2, с. 71]. Отже, Дж.М. Кейнс вагомо роль відводить державі у подоланні дисбалансів та формуванні оптимальної структури національної економіки, стимулюючи та координуючи напрями інвестиційної діяльності.

Теорія Дж.М. Кейнса мала своє продовження та була доповнена в концепціях його послідовників. Але акцент у дослідженнях був зміщений із теорії ефективного попиту на функціонування ринків факторів виробництва та розроблення однофакторних і багатфакторних моделей економічного зростання. Так, Р. Харрод і Е. Домар розробили однофакторні моделі економічного зростання [12, с. 146]. Це була перша спроба оформлення аналізу структури економіки в математичних моделях. Учені також обґрунтували доцільність стабільних темпів економічного зростання як вирішальної умови рівноваги економіки з позиції динаміки. Модель економічного зростання Р. Солоу дає змогу дослідити, як основні фактори виробництва – праця, капітал, технологічні зміни – впливають на динаміку обсягу виробництва, коли економічна система перебуває у рівноважному сталому стані.

Зростаюча потреба в адекватній оцінці структурних пропорцій та економічних взаємозв'язків зумовила розвиток відповідного методологічного забезпечення та методичного інструментарію. У 1923–1924 рр. у СРСР для контролю і планування виробництва, розподілу і споживання, а також вивчення міжгалузевих зв'язків була розроблена та апробована методологія балансу народного господарства. І хоча в подальшому ці роботи в Радянському Союзі були припинені, ідею підхопив В.В. Леонтьєв і творчо розвинув її у США, розробивши методологію міжгалузевого балансу.

У 1940-х роках під керівництвом Р. Стоуна була створена система національних рахунків, в якій усі показники господарської діяльності були зв'язані між собою. Приблизно у той же час В.В. Леонтьєвим були сформульовані основні вимоги під час формування національних таблиць

«витрати – випуск», які з'єднували в собі параметри виробництва і використання продукції, характеризуючи структуру кінцевого споживання й утворення доходів. У 1950-х роках таблиці Леонтьєва «витрати – випуск» були інтегровані в стандарт системи національних рахунків [7, с. 29].

Розвиток країн вносив значні корективи у господарські процеси, ускладнюючи зв'язки між структурними елементами економічної системи. Під час дослідження структурних закономірностей розвитку національної економіки широкого поширення набула теорія трьох секторів А. Фішера і К. Кларка (секторальна теорія, або теорія секторальних змін). Це одна з перших спроб систематизувати агреговані види господарської діяльності у певні сектори; розкрити відмінність кожного з виокремлених секторів та їх склад; показати співвідношення між секторами та їх взаємозалежність; визначити механізм еволюції структури економіки та значення кожного сектору в розвитку національної економіки. Трисекторний поділ економіки А. Фішера і К. Кларка оснований на галузевій класифікації [7, с. 89].

К. Кларк у роботі «Умови економічного прогресу» запропонував теоретичну концепцію «трьох секторів», згідно з якою економіка поділялася на три сектори: первинний, вторинний, третинний. Критеріями поділу економіки на сектори були: залежність від природних ресурсів, техніко-економічні особливості галузей, рівень продуктивності праці, кількість зайнятих у кожному секторі. Первинний сектор економіки включав галузі добувної промисловості та сільського господарства. До вторинного сектору належали галузі переробної промисловості та будівництво. Третинний сектор охоплював сферу послуг [14, с. 120–124]. Зазначимо, що тривалий час у західній статистиці використовувалася класифікація економічних секторів відповідно до теорії трьох секторів.

В основі теорії трьох секторів (структурних змін) лежить гіпотеза, згідно з якою в процесі історичного розвитку відбувається послідовний перехід від суспільства з переважанням в економіці первинного сектору до індустріального (вторинний сектор) і потім до суспільства з домінуванням третинного сектору – послуг. Ця теорія передбачала, що в процесі розвитку суспільства відбувається послідовна зміна ролі секторів, тобто має місце еволюція структури економіки. К. Кларк уважав, що індустріальний розвиток країни спонукає перетікання робочої сили з первинного сектору до вторинного, із вторинного до третинного за умови зростання продуктивності праці. Отже, відповідно до теорії трьох секторів, частка сільського господарства поступово знижується, частка промисловості спочатку росте, але в довгостроковому аспекті знижується, а частка сфери послуг постійно підвищується. Час і досвід підтвердили дієвість цієї теорії: розвиток національних економік супроводжується послідовними еволюційними структурними змінами, що виявляються у збільшенні/зменшенні частки окремих секторів економіки.

Так, первинний сектор займав найважливіше місце в економіках країн аж до початку промислової революції. Причиною переходу від економіки первинного сектору до економіки вторинного сектору (індустріального суспільства) було поліпшення техніки сільського господарства, видобувних галузей, що призвело до підвищення продуктивності праці. У зв'язку із цим з'явився надлишок робочої сили, який був задіяний у промисловості. Вторинний сектор панував приблизно із середини XIX ст.

і до 50-х років ХХ ст. Перехід до панування третинного сектору (постіндустріального суспільства) пов'язаний зі зростанням продуктивності праці в промисловості, у зв'язку з чим звільнялися ресурси для розвитку сфери послуг.

Теорію трьох секторів продовжив Ж. Фурастьє. У роботі «Велика надія ХХІ століття» він вносить новий критерій для класифікації видів діяльності. Він заснований на продуктивності видів діяльності, яка є мірою технічного прогресу. До першого сектору він відніс галузі, в яких динаміка технічного прогресу є помірною, до другого – галузі з високою динамікою технічного процесу, до третього – галузі, в яких технічний прогрес є слабким або його взагалі немає. На думку Ж. Фурастьє, розподіл робочої сили між трьома секторами проходить через такі етапи. Перший етап – доіндустріальне суспільство, в якому частка первинного сектору в зайнятості становить 70%, вторинного – 20%, третинного – 10%. Другий етап – індустріальне суспільство, де в структурі зайнятості первинний сектор становить 40%, вторинний – 40%, третинний – 20%. Третій етап – постіндустріальне суспільство, коли зайнятість у первинному секторі становить 10%, у вторинному – 20%, у третинному – 70% [15]. На думку Ж. Фурастьє, третинний сектор є свого роду мірою розвитку національної економіки та висуває припущення про можливе надмірне розширення сфери послуг завдяки технічному прогресу.

Учений покладав великі надії на третинний сектор, проте не всі його прогнози збулися. Так, Ж. Фурастьє бачив можливість вирішення проблеми безробіття, оскільки, на його думку, третинний сектор не обмежений у розмірах, а робота у сфері послуг вимагатиме високого рівня освіти працівників. Проте даний сектор включає в себе і низькокваліфіковану працю. Наприкінці ХХ – початку ХХІ ст. у третинному секторі домінувала не технократія, а переважно фінансовий сектор. У Німеччині частка вторинного сектора в структурі економіки знаходиться в межах 34–38% [18, с. 191] і не впала до передбаченого рівня.

Теорія трьох секторів Фішера-Кларка-Фурастьє привернула увагу багатьох науковців, які продовжили розвивати цю модель. Зокрема, була зосереджена увага саме на особливостях третинного сектору та його деталізації. Так, учені П. Гат й Н. Фут запропонували свою класифікацію третинного сектору (сфера послуг): до третинного сектору були віднесені послуги індивідуального характеру та подібні до них; четвертинний сектор включав транспорт, торгівлю, зв'язок, фінансову та управлінську діяльність; охорона здоров'я, освіта, рекреаційні послуги належали до п'ятеринного сектору [16, с. 364–378]. Це була перша спроба створення теоретичних п'ятисекторних моделей економіки.

Більш відомою та поширеною є п'ятисекторна модель групування видів економічної діяльності американського соціолога Д. Белла, яка теж ґрунтується на додатковому поділі третинного сектору. До складу первинного сектору вчений включив видобувну галузь: сільське господарство, видобувну промисловість, рибальство. До складу вторинного – обробну промисловість. Сектор послуг Д. Белл поділив на три: третинний (транспортні та комунальні послуги), четвертинний (торгівля, фінанси, страхування, операції з нерухомістю), п'ятеринний (охорона здоров'я, освіта, відпочинок, дослідницька діяльність, державне управління, науково-дослідна діяльність) [3, с. 508].

Такий спосіб класифікації мав місце з огляду на послідовність, з якою види діяльності посідали головне місце в господарських відносинах, а саме від сільського господарства та промисловості до домінування економіки знань. Тобто залежно від технологічного рівня суспільства домінує «первинний» сектор національного господарства – сільське господарство, «вторинний» сектор – промисловість, «третинний» сектор – сфера послуг, що свідчить про те, що технологічний критерій є опорним у розумінні тієї рушійної сили переходу від домінування «нижчих» до домінування так званих «вищих» секторів [5, с. 44]. На нашу думку, п'ятисекторна модель Д. Белла відображає основний постулат концепції постіндустріального суспільства – знання відіграватимуть провідну роль у суспільному житті в майбутньому. Знання було виділено як самостійний елемент продуктивних сил, а наприкінці 90-х років ХХ ст. термін «економіка знань» одержав широке розповсюдження у провідних країнах світу.

Дж. Сінгльманн висунув свій варіант поділу економіки на сектори. Його схема допускає велику ступінь диференціації галузей послуг, аніж трисекторна модель, і водночас зберігає простоту формулювання. Він розподілив 37 деталізованих галузей на шість секторів: видобувний, перетворювальний, розподільні послуги, виробничі послуги, соціальні послуги, персональні послуги. Проаналізувавши розподіл робочої сили за секторами у семи промислово розвинених країнах (США, Німеччина, Франція, Японія, Канада, Англія, Італія) за 1920–1970-ті роки, вчений виявив, що соціальні послуги постійно росли у цих країнах, чого не показала жодна інша галузь [17, с. 1226–1230]. Дж. Сінгльманн зробив висновок, що зростання зайнятості в секторі соціальних послуг є показником переходу до економіки послуг.

На нашу думку, досліджуючи секторальні зміни, більшість науковців зосереджувала увагу на змінах, які відбувалися переважно в рамках сфери послуг. Сучасні підходи до проведення секторального аналізу розвиваються в рамках однієї з теорій постіндустріального розвитку (економіка знань, інформаційна економіка тощо), незважаючи на те що дослідники виділяють різну кількість і різну наповнюваність галузей економіки послуг. Простежується загальна закономірність фрагментарності структурного аналізу, в якому відбувається ускладнення тільки сфери послуг, залишаючи вторинний сектор (промисловість) практично без уваги. Тобто відбувається випадання інноваційного складника матеріально-промислового виробництва зі структури національної економіки.

Висновки і пропозиції. Отже, аналіз наукових підходів до секторального структурування національної економіки дав змогу виявити різні теорії до структурування національної економіки. Ф. Кене, К. Маркс, Дж. Кейнс у межах своїх теорій досліджували відтворювальні процеси в економіці та механізм виникнення пропорцій між складовими частинами суспільного виробництва. Дослідження У. Петті, А. Сміта, Д. Рікардо базувалися на дослідженні чинників, під впливом яких формується структура економіки. Спільним для цих теорій було фокусування вчених на окремих видах економічної діяльності та проголошенні їх пріоритетними для країни на певний період часу. А. Фішер, К. Кларк, Ж. Фурастьє у своїх дослідженнях концентрували увагу на секторах, секторальних пропорціях та механізмі еволюції структури національної економіки. У подальшому теорія секторальної структури еволюціонувала від

поділу на три сектори до моделі, яка складається з п'яти і більше секторів (Д. Белл, Дж. Сінгльманн). Знайти універсальну модель секторального структурування надзвичайно складно, оскільки під впливом науково-технічного прогресу виникають нові види економічної діяльності, які складно

групувати з традиційними галузями (секторами). Водночас ігнорування елементарних принципів і закономірностей структурування національної економіки призводить до глибоких структурних деформацій, які стримують економічний та соціальний розвиток країни.

Список використаних джерел:

1. Базилевич В.Д., Чухно А.А. Экономика цивилизаций в глобальном измерении : монография. Москва : ТЕИС, 2011. 768 с.
2. Гусев В.О., Соколова В.О. Управління структурними зрушеннями та інноваційно-інвестиційними процесами в економіці України : навчальний посібник. Київ : НАДУ, 2011. 284 с.
3. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество. Опыт социального прогнозирования. Москва : Academia, 2004. 788 с.
4. Кенэ Ф. Физиократы: избранные экономические произведения. Москва : Эксмо, 2008. 1198 с.
5. Кривак А.П. Теоретичні принципи секторального структурування національної економіки. *Агросвіт*. 2010. № 13. С. 42–47.
6. Ленин В.И. Полное собрание сочинений : в 55 т. Москва : Издательство политической литературы. 1971. Т. 3 : Развитие капитализма в России. 792 с.
7. Лукин Е.В., Ускова Т.В. Проблемы структурной трансформации региональной экономики. *Экономические и социальные перемены: факты, тенденции, прогноз*. 2018. № 6. Т. 11. С. 26–40.
8. Маркс К., Энгельс Ф. Полное собрание сочинений. Москва : Государственное издательство экономической литературы, 1962. Т. 25. 552 с.
9. Прушківська Е.В. Еволюція концепцій структурування національної економіки. *Проблеми економіки*. 2013. № 2. С. 87–94.
10. Рикардо Д. Начала политической экономии и налогового обложения. Москва : Политическая литература, 1955.
11. Смит А. Исследование природы и причин богатства народов. Москва : Социально-экономическая литература, 1962.
12. Харрод Р. К теории экономической динамики. Новые выводы экономической теории и их применение в экономической политике. Москва : Иностранная литература, 1959.
13. Bell D. The Coming of PostIndustrial Society. A Venture in Social Forecasting. New York, 1973. P. 508.
14. Clark C. The Conditions of Economic Progress. *The Economic Journal*. 1941. Vol. 51. № 201. P. 120–124.
15. Fourastie J. La progres technique et revolution economique. Paris, 1958.
16. Foote N. Social Mobility and Economic Advancement. *American Economic Review*. 1953. P. 364–378.
17. Singelmann J. The Sectoral Transformation of the Labor Force in Seven Industrialized Countries, 1920–1970. *American Journal of Sociology*. 1978. № 5. P. 1226–1228.
18. Statistical Yearbook 2018 edition Sixty-first issue. New York : United Nations, 2018. P. 191.

References:

1. Bazilevich, V., Chukhno, A. (2011). *Ekonomika tsivilizatsiy v globalnom izmerenii* [The economy of civilizations in the global dimension]. Moscow: TEIS. (in Russian)
2. Gusev, V. Sokolova, O. (2011). *Upravlinnia strukturnymy zrushenniamy ta innovatsijnoinvestytsijnymy protsesamy v ekonomitsi Ukraini* [Structural Shift Management and Innovation and Investment Processes in the Ukrainian Economy]. Kyiv: NADU. (in Ukrainian)
3. Bell, D. (2004). *Griadushchee postindustrialnoe obshchestvo* [The coming post-industrial society]. Opyt sotsialnogo prognozirovaniia. Moscow: Academia. (in Russian)
4. Kene, F. (1960). *Fyzyokraty: Izbrannye ekonomicheskie proizvedeniia* [Selected economic work]. Moscow: Sotseskiz. (in Russian)
5. Kryvak, A. (2010). *Teoretychni pryntsypy sektoralnoho strukturuvannia natsionalnoi ekonomiky* [Theoretical principles of sectoral structuring of the national economy]. *Ahrosvit*, no. 13, pp. 42–47.
6. Lenyn V.Y. (1971). *Razvitie kapitalyzma v Rossy* [Development of capitalism in Russia]. Moscow: TEIS. (in Russian)
7. Lukin, E., Uskova, T. (2018). *Problemy strukturnoj transformacii regional'noj jekonomiki. Jekonomicheskie i social'nye peremeny: fakty, tendencii, prognoz*, no. 6. part 11, pp. 26–40.
8. Marks, K., Engheljs, F. (1962). *Polnoe sobranie sochynenyj* [Complete collection of works]. Moscow: Gosudarstvennoe izdatel'stvo ekonomicheskoy literatury. (in Russian)
9. Prushkivska, E. (2013). *Evoljutsiia kontseptsii strukturuvannia natsionalnoi ekonomiky* [Evolution of the concepts of the structuring of the national economy]. *Problemy ekonomiky*, no. 2, pp. 87–94.
10. Rikardo D. (1955). *Nachala politicheskoy jekonomii i nalogovogo oblozhenija* [Principles of political economy and taxation]. Moscow: Politicheskaja literatura. (in Russian)
11. Smit, A. (1962). *Issledovanie prirody i prichin bogatstva narodov* [Study of the nature and causes of the wealth of nations]. Moscow: Sotsialno-ekonomicheskaja literatura. (in Russian)
12. Kharrod, R. (1959). *K teorii ekonomicheskoy dinamiki. Novye vyvody ekonomicheskoy teorii i ih primenenie v ekonomicheskoy politike* [The theory of economic dynamics. The new findings of economic theory and its application in economic policy]. Moscow: Inostrannaja literatura. (in Russian)
13. Bell, D. (1973). *The Coming of PostIndustrial Society. A Venture in Social Forecasting*. New York, p. 508.
14. Clark, C. (1941). *The Conditions of Economic Progress. The Economic Journal*, vol. 51, no. 201, pp. 120–124.
15. Fourastie, J. (1958). *La progres technique et revolution economique*. Paris.
16. Foote, N. (1953). *Social Mobility and Economic Advancement. American Economic Review*, pp. 364–378.
17. Singelmann, J. (1978). *The Sectoral Transformation of the Labor Force in Seven Industrialized Countries, 1920–1970. American Journal of Sociology*, no. 5, p. 1226–1228.
18. *Statistical Yearbook 2018 edition Sixty-first issue* (2018). New York: United Nations, p. 191.

Соколова О. Н.

Университет государственной фискальной службы Украины

НАУЧНЫЕ ПОДХОДЫ К СЕКТОРАЛЬНОМУ СТРУКТУРИРОВАНИЮ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ

Резюме

В статье рассмотрены научные подходы к секторальному структурированию национальной экономики. Осуществлен анализ теорий структурирования экономики различных экономических школ как научно-методологическая основа для выработки эффективной экономической политики. Отмечено, что невмешательство государства в регулирование экономических процессов приводит к деформациям структуры национальной экономики. Рассмотрены теории общественного воспроизводства и теории, основанные на исследовании факторов, под воздействием которых формируется структура экономики. Доказано, что наиболее распространенной характеристикой структуры национальной экономики является трехсекторная модель. Рассмотрены современные секторальные теории и охарактеризована пятисекторная модель группировки видов экономической деятельности. Показана взаимосвязь секторальной структуры экономики со стадиями экономического развития.

Ключевые слова: национальная экономика, структура экономики, виды экономической деятельности, секторальная структура экономики, экономическое развитие.

Sokolova Olga

University of the State Fiscal Service of Ukraine

SCIENTIFIC APPROACHES TO THE SECTORAL STRUCTURING OF THE NATIONAL ECONOMY

Summary

The article considers scientific approaches to the sectoral structuring of the national economy. The analysis of theories of different economic schools to the structuring of the national economy as a scientific basis for the development of effective economic policy. The views of representatives of the main economic schools: mercantilism, physiocrats, classical, neoclassical, Marxist, Keynesian, institutional. It is emphasized that non-interference of the state in the regulation of economic processes leads to deformations of the structure of the national economy. There are two stages in the evolution of scientific views of scientists on the structuring of the economy: the first - focusing on certain types of economic activity; the second is the focus on sectors of the economy. Theories of social reproduction are considered, in which the analysis of the structure of the economy is carried out from the point of view of revealing the basic proportions of reproduction of social production and the mechanism of origin of a certain structure. It is emphasized that these theories laid the first foundations of the theory of structural transformations. Theories based on the study of factors under the influence of which the structure of the economy is formed are highlighted. It is proved that the most common characteristic of the structure of the national economy is a three-sector model, in which the sectoral structure of the economy is represented by the separation of primary, secondary and tertiary sectors. Modern sectoral theories are summarized, covering the study of the structure of the economy based on the characteristics of the tertiary sector, its detailing, and characterizes a five-sector model of grouping economic activities. It is proved that the development of national economies is accompanied by successive evolutionary structural changes, which are manifested in the increase/decrease of the share of certain sectors of the economy. The relationship between the sectoral structure of the economy and the stages of economic development is highlighted. It was found that employment is the main characteristic of the sectoral structure in both quantitative and qualitative aspects. It is established that knowledge will play a leading role in public life in the future.

Keywords: national economy, structure of the economy, types of economic activity, sectoral structure of the economy, economic development.